

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ένας ξένος συγγραφέας έχει κάνει την παρατήρηση ότι, αν ο Δάσκαλος δεν πλουτίζει ούτε ανακαινίζει τα επιστημονικά του εφόδια και τις επαγγελματικές του δεξιότητες, είναι γιατί έχει να κάνει πάντοτε με παιδιά, ανώριμους δηλαδή και με περιορισμένη ικανότητα ανθρώπους, που εύκολα δεσπόζει στον κύκλο τους. Επομένως, του λείπει ο «ανταγωνισμός» με ομοίους του, που είναι πάντοτε έτοιμοι και πολλές φορές ικανοί να του αμφισβητήσουν την υπεροχή, όπως συμβαίνει στα άλλα επαγγέλματα. Δεν χρειάζεται να «πολεμήσει» σκληρά και προς σκληρούς αντιπάλους, σαν τους βιοπαλαιστές μέσα στην τάξη είναι ο «ένας», «ο παντογνώστης», «ο φωτισμένος». Ποια δύναμη και ποια σοφία μπορούν ν' αντιπαρατάξουν στο «πνεύμα» του οι μικροί μαθητές; Και για τούτο επαναπαύεται στα λιγοστά πνευματικά του κεφάλαια.

Αξιοπρόσεχτη η παρατήρηση. Δεν αληθεύει όμως τη δική μας εποχή. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει. Παλαιότερα ο μαθητής περιμένε να φωτιστεί **αποκλειστικά** και μόνο από το Δάσκαλό του. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό **εκπληκτικό** και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι. Μπορεί λοιπόν ο μαθητής, ανάλογα με τη δύναμη και την όρεξή του, να προμηθεύεται ελεύθερα και απεριόριστα «ειδήσεις» από όλες τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές, ανθρωπολογικές, φυσικής, χημείας, κοσμογραφίας, ηλεκτρολογίας, κάθε λογής «τεχνικής».

Έπειτα, το σημερινό «παιδί» έχει λευτερωθεί από τους «κληρονομικούς» ενδιασμούς, τις πλεγματικές αναχαιτίσεις που παλαιότερα έκαναν το μαθητή να σκύβει παθητικά το κεφάλι και να δέχεται αδιαμαρτύρητα την «αυθεντία» του Δασκάλου, του οποιουδήποτε Δασκάλου. Σηκώνεται και διατυπώνει με θάρρος προς κάθε κατεύθυνση τις απορίες, τις αντιρρήσεις, τις δικές του γνώμες. Και επειδή σήμερα σειέται παντού το κοινωνικό έδαφος από τα προβλήματα που έχουν γεννήσει οι οικονομικές εξελίξεις και οι πολιτικές ζυμώσεις σε όλες τις χώρες του κόσμου, η «αμφισβήτηση» έχει εισβάλει στα σχολεία και έχει κάνει δύσκολο το έργο του Δασκάλου.

Πάρε το λοιπόν απόφαση. Δεν είσαι πια ο «τυχερός» Δάσκαλος των αρχών του αιώνα μας, που ήξερε και πίστευε «ακριβώς» (ή περίπου ακριβώς) όσα περίμεναν να ακούσουν από αυτόν τα ολιγαρχή και ντροπαλά παιδιά του σχολείου εκείνης της εποχής. Είσαι (οφείλεις να είσαι, δεν μπορείς παρά να είσαι) ο Δάσκαλος ενός άλλου καιρού κι ενός άλλου κόσμου, που πρέπει να πλησιάσεις μια παραγμένη νεότητα, ορμητική και απαιτητική, και να τη βοηθήσεις να βρει το δρόμο της.

Πρόσεξε πόσο συγκρούονται οι γνώμες των συναδέλφων σου, όταν χαρακτηρίζουν τη σημερινή Νεότητα συγκρίνοντάς την με την παλαιότερη.

Σπάνια βρίσκεται κανείς να την εγκωμιάσει. Οι πιο πολλοί την κατηγορούν ότι έχασε τη φιλοπονία, το φιλότιμο, τη ντροπή, τις αρετές που κάνουν τον νέο άνθρωπο συμπαθητικό, αγαπητό.

Μη βιαστείς να συμφωνήσεις μαζί τους. Εσύ να κάνεις προσεχτικές παρατηρήσεις και να σχηματίσεις τη δική σου γνώμη.

-Πώς;- Αυτό είναι το μυστικό σου. Πάντως, όχι με απειλές και με λοιδορίες ούτε με ειρωνείες και σαρκασμούς. Αλλά με την πειθώ, που είναι τόσο πιο αποτελεσματική, όσο επιχειρείται πιο πολύ με το ζωντανό παράδειγμα, παρά με τα άψυχα λόγια. Πρώτα όμως να κερδίσεις την επιστημοσύνη του Νέου.

(Ε. Π. Παπανούτσος, «Η Παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα», Αθήνα 1976, Διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περιληψη του κειμένου που σας δόθηκε (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων να διατυπώσετε την άποψή σας για το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος: **«Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι».**

Μονάδες 5

B2. Να βρείτε τη δομή και τους τρόπους ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου.

Μονάδες 5

B3. Ποια είναι η συλλογιστική πορεία (παραγωγική – επαγωγική) του παρακάτω συλλογισμού; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. - **όπου απουσιάζει ο ανταγωνισμός, ο άνθρωπος δεν πλουτίζει τα εφόδιά του. - σε παλαιές εποχές απουσίαζε ο ανταγωνισμός. Άρα, ο άνθρωπος σε παλιές εποχές δεν**

πλούτιζε τα εφόδιά του. Να αξιολογήσετε τον παραπάνω συλλογισμό ως προς την αλήθεια, την εγκυρότητα και την ορθότητά του. (Να θεωρήσετε ότι οι προκείμενες ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα).

Μονάδες 8

B4. α. Αφού λάβετε υπόψη τη σημασία που έχουν οι παρακάτω φράσεις στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, να σημειώσετε στο τετράδιό σας σε ποιες από αυτές η γλώσσα λειτουργεί αναφορικά και σε ποιες ποιητικά.

- i. ... σήμερα τα παιδιά είναι διαφορετικά.
- ii. ...το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει.
- iii. ...ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί από το Δάσκαλο.
- iv. ... οι κρουνοί ρέουν μέσα στο σπίτι.

Μονάδες 4

β. παντογνώστης, αποκλειστικά, εκπληκτικό:

Να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και από το δεύτερο συνθετικό της κάθε λέξης να σχηματίσετε μια δική σας (απλή ή σύνθετη) λέξη.

Μονάδες 3

Γ. Ως τελειόφοιτος να γράψεις ένα άρθρο 400-500 λέξεων για την τοπική εφημερίδα. Στο άρθρο αυτό, με βάση τη σχολική σου εμπειρία, να αναφέρεις τι προσφέρει το σχολείο για την αντιμετώπιση του καθημερινού καταιγισμού των πληροφοριών και την ένταξη των τελειοφοίτων στην κοινωνία. Ποιες αλλαγές θα πρότεινες για τη βελτίωση αυτών των προσφορών του σχολείου;

Μονάδες 50

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Ο συγγραφέας αναλύει τις μεταβολές που έχουν συντελεστεί στο ρόλο του δασκάλου και σκιαγραφεί τις νέες ευθύνες του. Αφορμάται από μία παρωχημένη αντίληψη ότι ο ανταγωνισμός λείπει από τη δουλειά του εκπαιδευτικού εφόσον οι μαθητές δεν μπορούν να τον κρίνουν. Σήμερα ο μαθητής δεν διαμορφώνεται αποκλειστικά από τη διδασκαλική αυθεντία, αλλά διαθέτει μία πληθώρα πηγών πληροφόρησης. Επιπροσθέτως έχει πάψει να είναι υποταγμένος· απορεί και αμφισβητεί. Δεδομένων μάλιστα των νεανικών προβλημάτων και της αυστηρής κριτικής που ασκείται στη νεότητα ο αληθινός δάσκαλος οφείλει να πλησιάζει τους μαθητές του με ευαισθησία· να τους κερδίζει, να τους πείθει και να τους παραδειγματίζει.

B. 1.

Ό,τι χαρακτηρίζει το σύγχρονο κόσμο είναι η κυριαρχία των μαζικών μέσων επικοινωνίας και ο καταγισμός από πληροφορίες. Πέρα από τον τύπο και το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, υπάρχει πλέον και η ηλεκτρονική πληροφόρηση. Πρόκειται για μία επανάσταση που αλλάζει ριζικά τους όρους ζωής. Τα παιδιά, από την πιο πρώιμη ηλικία τους δέχονται, αναζητούν, διακινούν πλήθος πληροφοριών. Αυτή η πραγματικότητα συνεπάγεται δυνατότητες και ευκαιρίες: ερεθίσματα, γνώσεις, ιδέες, πλούτος και ποικιλία αντιλήψεων διευρύνουν τη σκέψη, ερεθίζουν τη φαντασία. Ενέχει όμως και απειλές· την ενίσχυση της προπαγάνδας, την παθητικότητα, την παγίδευση σ' ένα κατασκευασμένο σύμπαν. Καταλυτική για την προστασία του νέου είναι η συμβολή της εκπαίδευσης.

B. 2.

Αξιοπρόσεκτη η παρατήρηση. ....έως .....δεν αληθεύει στη δική μας εποχή: θεματική περίοδος. Γιατί σήμερα.....έως.....ρέουν μέσα στο σπίτι: ανάπτυξη, λεπτομέρειες, σχόλια Μπορεί λοιπόν ο μαθητής.....έως.....κάθε λογής «τεχνικής»: κατακλείδα

Η ανάπτυξη της παραγράφου γίνεται

α) αιτιολόγηση: γιατί ...

β) με σύγκριση και αντίθεση. Εντοπίζονται δηλαδή οι διαφορές ανάμεσα στις παλαιότερες και στις σύγχρονες συνθήκες ώστε να τεκμηριωθεί η διαπίστωση για την αλλαγή των μαθητών και της σχολικής ατμόσφαιρας

γ) παραδείγματα

δ) διαίρεση

B. 3.

Ο συλλογισμός είναι παραγωγικός γιατί ξεκινά από γενικές διαπιστώσεις (προκείμενες): «η απουσία του ανταγωνισμού δεν βοηθάει τον άνθρωπο να πλουτίσει τα εφόδιά του / σε παλαιές εποχές απουσίαζε ο ανταγωνισμός» και καταλήγει σε ειδικότερο συμπέρασμα: ο άνθρωπος σε παλιές εποχές δεν πλούτιζε τα εφόδιά του».

Το επιχείρημα είναι αληθινό: οι προκείμενες του θεωρούνται ότι ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Το επιχείρημα είναι, επίσης, έγκυρο: το συμπέρασμα προκύπτει με λογική αναγκαιότητα από τις προκείμενες.

(σσ: μπορεί να κριθεί ότι οι προκείμενες δεν είναι γενικά αποδεκτές αλήθειες· έχουν περισσότερο τη μορφή γνώμης, πράγμα που σημαίνει ότι ο συλλογισμός δεν έχει απόλυτη ισχύ)

Εφόσον ο συλλογισμός διαθέτει εγκυρότητα και αλήθεια είναι ορθός (απόδειξη): έχει δηλαδή αποδεικτική αξία.

B. 4. α.

- i. αναφορική λειτουργία, κυριολεξία
- ii. ποιητική λειτουργία, η λέξη *κλίμα* χρησιμοποιείται μεταφορικά
- iii. ποιητική λειτουργία, η έννοια *να φωτιστεί* χρησιμοποιείται μεταφορικά, συνυποδηλωτικά
- iv. ποιητική λειτουργία, μεταφορά και εικόνα: *οι κρουνοί ρέουν*

β.

παντογνώστης: παντός + γνώστης, αναγνώστης, γνωστοποίηση...

αποκλειστικά: από + κλείω, κλειστοφοβικός, κλείσιμο, κλείστρο.....

εκπληκτικό: εκ + πληκτικός (εκπλήσσω: εκ + πλήττω), καταπληκτικός, πλήξη, αποπληξία....

Γ.

«Το σχολείο στην εποχή της επικοινωνιακής καταιγίδας»

Οι διαρκείς τελειοποιήσεις των επικοινωνιακών μέσων και η επικράτηση του κυβερνοχώρου τροφοδοτούν συνεχώς συζητήσεις για τη δύναμη που πλέον έχουν τα μαζικά μέσα, όπως και για τις ενδεχόμενες θετικές ή αρνητικές συνέπειές τους.

Θεωρείται αναμφισβήτητη η δυνατότητα που ανοίγεται: πληροφορίες, ιδέες, γνώσεις, μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης διακινούνται ελεύθερα. Οι δέκτες έχουν πρόσβαση στον παγκόσμιο χώρο της πληροφόρησης, μπορούν να διασταυρώνουν, να επαληθεύουν, να κρίνουν τις πληροφορίες. Η γη ολόκληρη γίνεται ένα πλανητικό χωριό όπου η ανταλλαγή ιδεών, η πολιτιστική συνάφεια, η αλληλεγγύη είναι ευχερέστερες από ποτέ. Από την άλλη, όμως, διατυπώνεται η αγωνία για την τερατώδη δύναμη που μπορεί να αποκτήσει μια ιδέα που επιβάλλεται στο παγκόσμιο πλήθος. Ιδιαίτερα ευάλωτοι θεωρούνται οι νέοι, καθώς δεν έχουν ακόμη διαμορφώσει την προσωπικότητά τους ούτε διαθέτουν στέρεους μηχανισμούς επεξεργασίας της πληροφορίας και αντίστασης στα μαζικά πρότυπα.

Κυριότερος παράγοντας προστασίας του νέου θεωρείται το σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί χώροι, όμως, ανανεώνονται με ρυθμούς βραδύτερους από αυτούς με τους οποίους τελειοποιούνται τα μέσα πληροφόρησης. Το σημερινό σχολείο επιδιώκει να διαπαιδαγωγήσει τους μαθητές ώστε να αντιμετωπίζουν κατάλληλα τον καταιγισμό των πληροφοριών, χωρίς ωστόσο να έχει ολοκληρωτικά προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα.

Καταρχάς ανανεώνονται οι τρόποι διδασκαλίας ώστε να γίνονται πιο αποτελεσματικοί αλλά και γοητευτικοί για τα παιδιά. Ο δάσκαλος απελευθερώνεται από την αγωνία της αυθεντίας: αναλαμβάνει το νέο του ρόλο που είναι να καθοδηγεί τα παιδιά στο ταξίδι για τη γνώση, να τα εμπνέει και να τα ενθαρρύνει. Παράλληλα τα ίδια τα μέσα πληροφόρησης γίνονται μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τα σχολεία έχουν τηλεοράσεις και video, διαθέτουν ηλεκτρονικούς υπολογιστές και συνδέονται με το Ίντερνετ, αξιοποιούν τα πολυμέσα. Εξοικειώνουν, επομένως τους μαθητές με τη χρήση των μαζικών μέσων αλλά και με τη διαχείριση της πληροφορίας. Τέλος πολλά και διαφορετικά μαθήματα αναφέρονται στα χαρακτηριστικά, τις δυνατότητες των μαζικών μέσων· αναλύουν τις

συνέπειες -άλλοτε θετικές και άλλοτε αρνητικές- για τον άνθρωπο και τον πολιτισμό και προσπαθούν να καλλιεργήσουν την κριτική ικανότητα των παιδιών.

Έχει, λοιπόν, ανοίξει η θετική προοπτική· δεν έχουν τελειώσει όμως οι αλλαγές που απαιτούνται ώστε το σχολείο να είναι το αποτελεσματικό πολιτιστικό αντίβαρο στην κυριαρχία των μέσων. Και επείγει αυτή η επαναστατική αλλαγή του σχολικού χώρου, αφού από την ποιότητα της μόρφωσης και τη διαφωτιστική δύναμη του δασκάλου εξαρτάται η ελεύθερη σκέψη του ατόμου αλλά και ο ανθρωπισμός του πολιτισμού μας. Για να ανταποκριθεί πλήρως το σχολείο στις ευθύνες του χρειάζεται πριν απ' όλα το φωτισμένο, τον εμπνευσμένο δάσκαλο· εκείνον που αγαπάει τα παιδιά, που διαρκώς ανανεώνεται, που βρίσκει τον τρόπο να εντοπίζει τις θετικές δυνάμεις της ανθρώπινης ψυχής και να τις φέρνει στο φως. Το δάσκαλο πρέπει να ενισχύει στο ρόλο του η πολιτεία, παρέχοντάς του άφθονη την ηθική –πρωτίστως-αλλά και υλική υποστήριξή της. Τότε εκείνος μπορεί, αξιοποιώντας τα μέσα που του παρέχονται, να δείξει στους μαθητές του πως η κινητήρια δύναμη της προόδου αλλά και της ευτυχίας είναι οι ανθρώπινες σχέσεις, η αυθεντική διαπροσωπική επικοινωνία, την οποία μπορούν να βοηθούν αλλά όχι να υποκαθιστούν τα επικοινωνιακά εργαλεία. Το σχολείο δείχνει, ακόμη, ότι πέρα από τη μαζική ψυχαγωγία υπάρχει η αληθινή τέχνη –η ποίηση, η μουσική, το θέατρο, ο κινηματογράφος- , η ευαισθησία και η σοφία που πηγάζουν από τα αυθεντικά έργα. Τέλος, υποχρεώνεται να διδάξει το μεγαλύτερο μάθημα: τη συμμετοχή στη ζωή, τη στοχαστική κατανόηση της πραγματικότητας, τη δράση και τον αγώνα για ένα καλύτερο κόσμο. Έτσι εφοδιασμένος ο νέος άνθρωπος –με κριτική ικανότητα, γνώση, ευαισθησία, δημιουργικότητα και ανθρωπιά- όχι μόνο θα αντισταθεί στις συνέπειες της πληροφοριακής καταιγίδας και θα ενταχθεί αρμονικά στην ομάδα, αλλά θα πρωταγωνιστήσει στη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου.